RAPORT 8, 487-502
ISSN 2300-0511

Piotr Pachulski*, Monika Wołoszyńska-Far, Daniel Żychliński**

Wyniki archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzonych przez Archeologiczną Pracownię Badawczą „THOR" w związku z budową obwodnicy Stargardu Szczecińskiego

Abstract

Pachulski P., Wołoszyńska-Far M. and Żychliński D. 2013. Results of the rescue excavations conducted by "THOR" – Archaeological Research (Services) in advance of the Stargard Szczeciński bypass. *Raport* 8, 487-502.

The rescue excavations under consideration were carried out in 2008 on 4 sites within the Stargard Szczeciński bypass along national Road No. 10. In the course of investigations an area of 790,42 ares altogether was excavated and 1,338 features discovered representing the Linear Pottery culture, the Funnelbeaker culture, the Jastorf culture, the Gustow group, as well as dated to the early and late medieval and modern times. The discoveries within the Stargard Szczeciński bypass will become a very good basis for the recognition of the settlement development observed in the prehistory of Western Pomerania (Pomorze Zachodnie).

Key words: rescue excavation, the Stargard Szczeciński bypass, results of research

▪ Wstęp

Badania wykopaliskowe, o których mowa w niniejszym artykule, wykonane zostały pomiędzy marcem, a październikiem 2008 roku i objęły 4 z 14 stanowisk, na których przeprowadzono archeologiczne prace ratownicze. Stanowiska te były zlokalizowane na obwodnicy Stargardu Szczecińskiego, w pow. stargardzkim, w woj. zachodniopomorskim, w ciągu drogi krajowej numer 10. Trzy z nich znajdowały się na gruntach wsi Kunowo, gm. Kobylanka i są to stanowiska: 31 (AZP 32-09/147), 30 (AZP 32-09/146) i 4 (AZP 33-09/151). Czwarte położone było w miejscowości Święte, gm. Stargard i jest to stanowisko 22 (AZP 33-10/128). Zadanie zbadania całości przebiegu przedmiotowej drogi (Ryc. 1) realizowała na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Warszawie Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska mgr A. Jaszewskiej z Zielonej Góry.

Poniżej przedstawione zostaną skrócone charakterystyki odkryć dokonanych na wyżej wymienionych stanowiskach. Autorami opracowań poszczególnych horyzontów chronologicznych, wszystkich niżej opisanych stanowisk byli: dr A. Matuszewska i dr M. Szydłowski (epoka kamienia i wczesna epoka brązu), dr M. Ignaczak, mgr J. Affelski (epoka brązu i wczesna epoka żelaza), dr H. Machajewski i dr D. Żychliński (młodszy okres przedrzymski i okres wpływów rzymskich) oraz mgr Z. Woźniak (wczesne średniowiecze, późne średniowiecze oraz nowożytność i współczesność).

▪ Lokalizacja obszaru badań

W ujęciu geograficznym obszar ten położony jest w obrębie Równiny Pyrzycko – Stargardzkiej, stanowiącej część Pobrzeży Południowobałtyckich (Kondracki 1994, 13). Region ten jest zaklęsłością, której dnem, równolegle do siebie płyną Ina, Mała Ina i Płonia, przy czym ta ostatnia przepływa przez jeziora Płoń i Miedwie (Kondracki 1994, 18). Teren ten w przeszłości był rozległym basenem jeziornym, gdzie pod koniec ostatniego zlodowacenia zbierały się wody roztopowe, niosące dużą ilość zawiesiny (Borówka 2002, 20). Granice z Równiną Wełtyńską na zachodzie, Równiną Nowogardzką na wschodzie i Pojezierzem Myśliborskim na południu nie

* Archeologiczna Pracownia Badawcza „THOR", ul. Długa 35a, 62-220 Niechanowo, e-mail: pachulski@vp.pl
** Archeologiczna Pracownia Badawcza „THOR", al. Reymonta 21, 62-200 Gniezno, e-mail: daniel_zychlinski@o2.pl

Ryc. 1. **Przebieg obwodnicy Stargardu Szczecińskiego, woj. zachodniopomorskie, z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi badanymi w ramach inwestycji**

Fig. 1. **Route of the Stargard Szczeciński bypass, Zachodniopomorskie voivodeship, with marked archaeological sites investigated within the investment**

są wyraźne. Od Równiny Goleniowskiej na północy omawiany obszar różni się pod względem genetycznym i litologicznym, ponieważ jego powierzchnię pokrywają w znacznej części iły, mułki i piaski drobnoziarniste przylodowcowego jeziora, na których wytworzyły się urodzajne czarne ziemie, choć na obrzeżeniu równiny występuje glina morenowa (Kondracki 1994, 18). Rejon ten wyróżnia w ramach całego regionu Dolnego Nadodrza największa liczba zbiorników jeziornych (Borówka 2002, rys. 46). Omawiane tu stanowiska archeologiczne znajdowały się po wschodniej stronie rynny jeziora Miedwie, które należy do największych zbiorników Pomorza Zachodniego.

▪ Ogólna charakterystyka stanowisk archeologicznych badanych przez Archeologiczną Pracownię Badawczą „THOR"

Kunowo 31 (AZP 32-09/147), gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie

Stanowisko to zlokalizowane było około 0,3 km na południe od drogi krajowej numer 10, pomiędzy miejscowością

Ryc. 2. **Kunowo, stan. 31, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Lokalizacja stanowiska**

Fig. 2. **Kunowo, site 31, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Location of the site**

Lipnik (położoną około 1 km na wschód) i Morzyczyn (około 2 km na zachód) oraz około 1 km na północny wschód od Kunowa. Zajmowało ono stok doliny o bardzo niewielkim nachyleniu, którego północny skraj stanowił zmeliorowany, reliktowy ciek wodny (Ryc. 2).

Stanowisko zostało odkryte w trakcie badań wyprzedzających, prowadzonych na trasie planowanego przebiegu obwodnicy miasta Stargard Szczeciński. Zarejestrowano wówczas fragmenty ceramiki świadczące o osadnictwie z okresu wpływów rzymskich, wczesnego średniowiecza, późnego średniowiecza oraz nowożytności.

Ryc. 3a. Kunowo, stan. 31, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Dyspersja obiektów archeologicznych odkrytych na stanowisku oraz ich chronologia

Fig. 3a. Kunowo, site 31, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Dispersion of archaeological features discovered at the site and their chronology

Ryc. 3b. Kunowo, stan. 31, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Dyspersja obiektów archeologicznych odkrytych na stanowisku oraz ich chronologia

Fig. 3b. Kunowo, site 31, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Dispersion of archaeological features discovered at the site and their chronology

Ryc. 4. Kunowo, stan. 31, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Wybór ceramiki kultury wstęgowej rytej (rys. A. Matuszewska)

Fig. 4. Kunowo, site 31, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Selection of ceramics of the Linear Pottery culture (fig. A. Matuszewska)

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na fakt dość silnego zniszczenia przestrzeni reliktowej, spowodowanego intensywną działalnością agrarną (bardzo głęboką orką), co mogło znacząco zmniejszyć liczbę odsłoniętych obiektów archeologicznych. Ze względu na urodzajne gleby, pokrywające omawiane obszary, prowadzono tu prace rolnicze na dużą skalę. Podobne zniszczenia zarejestrowano także na pozostałych stanowiskach kolidujących z inwestycją.

W trakcie prac zbadano obszar o powierzchni 153,14 ara ujawniając 155 obiektów nieruchomych (Ryc. 3), w tym 27 o chronologii ustalonej na podstawie pozyskanego ruchomego materiału zabytkowego (Ryc. 4) oraz 128, które nie dostarczyły artefaktów i nie podlegały klasyfikacji.

Po przeprowadzeniu analizy materiałów zabytkowych stwierdzono, iż 5 obiektów nieruchomych było użytkowanych przez ludność kultury ceramiki wstęgowej rytej z wczesnego neolitu. Znaleziska te określone zostały jako jamy. Z tym ugrupowaniem kulturowym związany jest zbiór 388 fragmentów ceramiki oraz 9 kości zwierzęcych. Ponadto natrafiono tu również na pojedynczy ułamek naczynia kultury pucharów lejkowatych.

Kulturze łużyckiej datowanej na wczesną epokę żelaza, okres halsztacki D (lub czas przełomu okresów halsztackiego C i D) przyporządkowano 7 obiektów nieruchomych (jamy gospodarcze) oraz 135 fragmentów ceramiki naczyniowej.

Ryc. 5. Kunowo, stan. 31, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Wybór ceramiki z okresu wczesnego średniowiecza (rys. A. Lipkowska)

Fig. 5. Kunowo, site 31, Kobylanka commune, Zachodniopomorskie voivodeship. Selection of ceramics from the early Middle Ages (fig. A. Lipkowska)

Osadnictwo ludności grupy gustowskiej pochodzącej z wczesnego okresu wpływów rzymskich reprezentowały 4 jamy o bliżej niesprecyzowanym przeznaczeniu oraz zespół 10 ułamków naczyń glinianych.

Do okresu wczesnego średniowiecza zakwalifikowano 7 obiektów, z czego najprawdopodobniej 2 pełniły funkcje mieszkalne, a dalszych 5 to jamy gospodarcze. Z tym okresem zasiedlenia stanowiska wiązał się także zbiór 170 fragmentów ceramiki naczyniowej datowanej pomiędzy VII, a końcem VIII w n.e. (Ryc. 5).

Ryc. 6. Kunowo, stan. 30, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Lokalizacja stanowiska

Fig. 6. Kunowo, site 30, Kobylanka commune, Zachodniopomorskie voivodeship. Location of the site

Ryc. 7. Kunowo, stan. 30, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Dyspersja obiektów archeologicznych odkrytych na stanowisku oraz ich chronologia

Fig. 7. Kunowo, site 30, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Dispersion of archaeological features discovered at the site and their chronology

Późne średniowiecze reprezentowane było przez pojedynczą jamę o nieznanym przeznaczeniu oraz pochodzące z niej trzy ułamki naczyń glinianych.

Pozostałe 3 obiekty o znanej chronologii sklasyfikowano jako współczesne. Pojedynczy stanowił pozostałość nieokreślonej konstrukcji naziemnej, natomiast kolejne 2 funkcjonowały jako jamy śmietniskowe.

Kunowo 30 (AZP 32-09/146), gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie

Stanowisko 30 zlokalizowane było około 0,5 km na południe od drogi krajowej S-10 pomiędzy miejscowością Lipnik (położoną około 0,8 km na wschód) i Morzyczyn (około 2,2 km na zachód) oraz 0,8 km na północny wschód od Kunowa. Znajdowało się ono

Ryc. 8. Kunowo, stan. 31, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Rzut poziomy i profil obiektu 13 (fot. R. Mazurowski)

Fig. 8. Kunowo, site 31, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Horizontal projection and profile of feature 13 (photo by R. Mazurowski)

częściowo na stoku oraz krawędzi małej doliny zmeliorowanego, reliktowego cieku wodnego (Ryc. 6).

Analogicznie, jak w przypadku wcześniej opisanego, także i to stanowisko odkryto w trakcie badań powierzchniowo-sondażowych prowadzonych na trasie wspomnianej obwodnicy. Natrafiono wówczas na szczątki pochodzące z ogólnie rozumianego okresu starożytnego (przedmioty krzemienne), epoki brązu (kultura łużycka – fragmenty ceramiki), okresu wpływów rzymskich (fragmenty ceramiki), wczesnego średniowiecza (fragmenty ceramiki), późnego średniowiecza (fragmenty ceramiki) oraz nowożytności (fragmenty ceramiki, ułamki kafli).

W trakcie prac zbadano obszar o powierzchni 72,86 ara, ujawniając 68 obiektów nieruchomych, w tym 15 stanowiących pozostałości osadnictwa ludności łużyckiej oraz 53, które nie dostarczyły artefaktów i sklasyfikowane zostały jako nieokreślone kulturowo (Ryc. 7).

Wzmiankowane obiekty ludności kultury łużyckiej stanowiły pozostałości jam gospodarczych, z czego pojedynczy obiekt określono jako wędzarnię lub suszarnię (Ryc. 8). Z działalnością tego ugrupowania związany był także zbiór 202 fragmentów ceramiki naczyniowej, który nosił cechy typowe dla cyklu łużyckiego na Pomorzu końca okresu halsztackiego D i początków okresu lateńskiego.

Kunowo 4 (AZP 33-09/151), gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie

Stanowisko to zlokalizowane było około 0,8 km na południe od drogi krajowej numer 10, pomiędzy miejscowością Lipnik (położoną około 0,5 km na wschód) i Morzyczyn (około 2,2 km na zachód) oraz 0,7 km na północny wschód od wsi Kunowo. Zajmowało ono krawędź oraz część wysoczyzny związanej z małą doliną bezimiennego cieku (Ryc. 9).

Podobnie jak powyższe, także i ten zabytek odkryto w trakcie tych samych badań wyprzedzających. Zarejestrowano wówczas pozostałości osadnictwa z okresu neolitu (fragmenty ceramiki), kultury łużyckiej (fragmenty ceramiki) oraz wpływów rzymskich (fragmenty ceramiki).

Ryc. 9. Kunowo, stan. 4, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Lokalizacja stanowiska

Fig. 9. Kunowo, site 4, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Location of the site

Ryc. 10. Kunowo, stan. 4, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Dyspersja obiektów archeologicznych odkrytych na stanowisku oraz ich chronologia

Fig. 10. Kunowo, site 4, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Dispersion of archaeological features discovered at the site and their chronology

Ryc. 11. **Kunowo, stan. 4, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Wybór ceramiki kultury późnej ceramiki wstęgowej (rys. A. Matuszewska)**

Fig. 11. **Kunowo, site 4, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Selection of ceramics of the Linear Pottery culture (fig. A. Matuszewska)**

W trakcie prac zbadano obszar o powierzchni 473 arów, ujawniając 993 obiekty nieruchome, w tym 274 o chronologii ustalonej na podstawie pozyskanego ruchomego materiału zabytkowego oraz 719, które nie dostarczyły artefaktów (Ryc. 10).

Na podstawie analizy materiałów zabytkowych stwierdzono, iż 14 obiektów można przyporządkować ludności późnego horyzontu kultury późnej ceramiki wstęgowej. W znakomitej większości były to jamy gospodarcze, tylko pojedynczy zinterpretowany został jako glinianka. Z tym okresem zasiedlenia stanowiska związany był zespół 208 fragmentów ceramiki naczyniowej (Ryc. 11), część siekiery kamiennej oraz pojedyncza kość zwierzęca.

Dalsze 14 obiektów sklasyfikowano jako pozostałości osadnictwa ludności kultury pucharów lejkowatych z okresu neolitu. W grupie tej wydzielono 5 dołków posłupowych oraz 9 jam gospodarczych o bliżej nieznanym przeznaczeniu. Z tego horyzontu pochodziły 62 ułamków ceramiki naczyniowej, której cechy wskazywały na stylistykę późnowiórecką.

Należy nadmienić, że na omawianym stanowisku zarejestrowano ponadto 18 fragmentów ceramiki łączonych z interstadium epok neolitu i brązu. Materiały te wystąpiły w obiektach o młodszej chronologii i nie można ich wiązać z żadnymi założeniami nieruchomymi.

Zdecydowanie najliczniejszy zespół stanowiły pozostałości osadnictwa ludności kultury łużyckiej, do której zakwalifikowano 153 obiekty, które funkcjonalnie rozdzielono na 131 jam gospodarczych (magazynowe, wędzarnie – suszarnie, naziemne konstrukcje gospodarcze), 14 dołków posłupowych, 7 palenisk oraz pojedynczy piec. Z użytkowaniem stanowiska przez ludność kultury łużyckiej łączone były 2069 fragmenty ceramiki naczyniowej (Ryc. 12) oraz ułamek siekierki kamiennej. Liczny zbiór artefaktów o czytelnych cechach pozwolił sprecyzować chronologię osiedla łużyckiego na schyłek wczesnej epoki żelaza.

Znaczny zespół reliktów liczący 92 znaleziska przypisano ludności grupy gustowskiej z wczesnego okresu wpływów rzymskich. W omawianym horyzoncie funkcjonowała tu osada oraz cmentarzysko. Na zbadanej części osiedla rozpoznano 70 jam (w tym 3 śmietniskowe), 5 dołków posłupowych, 3 rozległe glinianki, pojedynczą półziemiankę oraz 5 pieców o zróżnicowanym przeznaczeniu. Nekropolia dostarczyła 6 grobów – 4 szkieletowe (Ryc. 13) oraz 2 ciałopalne popielnicowe z resztkami stosów, z których wydobyto 4 zapinki – 3 okazy brązowe (Ryc. 13) i pojedynczy srebrny – oraz fragment brązowej „ósemkowatej" sprzączki do pasa. Z części osadowej natomiast pochodził zbiór 1871 fragmentów ceramiki naczyniowej (Ryc. 14 i 15), znaczny zespół bryłek polepy, ułamek figurki glinianej, część przęślika glinianego oraz 2 fragmenty ciężarków tkackich. Powyższy kompleks wydatowano na fazy B1 i B2 wczesnego okresu wpływów rzymskich.

Z okresu późnośredniowiecznego pochodziło zaledwie 5 ułamków brzuśców naczyń glinianych, których nie można było powiązać z obiektami.

Ryc. 12. Kunowo, stan. 4, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Wybór ceramiki kultury łużyckiej (rys. J. Affelski)

Fig. 12. Kunowo, site 4, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Selection of ceramics of the Lusatian culture (fig. J. Affelski)

Ryc. 13. Kunowo, stan. 4, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Rzut poziomy oraz zapinka z obiektu 649 (fot. P. Anzel, M. Wołoszyńska-Far)

Fig. 13. Kunowo, site 4, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Horizontal projection and clasp brooch from feature 649 (photo by P. Anzel, M. Wołoszyńska-Far)

Do współczesności zakwalifikowano jedynie 2 obiekty nieruchome, które określono jako jamę i dołek posłupowy. Ten okres użytkowania stanowiska dostarczył zaledwie 11 fragmentów ceramiki oraz ułamka kafla płytowego.

Święte 22 (AZP 33-10/128), gm. Stargard, woj. zachodniopomorskie

Stanowisko to zlokalizowane było około 0,1 km na południe od drogi krajowej numer 10 w odległości 0,4 km od ostatnich zabudowań wsi Święte, która sąsiaduje bezpośrednio od wschodu ze Stargardem Szczecińskim. Stanowisko znajdowało się na północno wschodnim stoku oraz krawędzi znacznego wyniesienia polodowcowego, granicząc z bezodpływowym zbiornikiem wodnym, który pierwotnie stanowił część większego systemu umiejscowionego w rynnie polodowcowej (Ryc. 16).

Stanowisko to, podobnie jak wcześniej opisane, odkryte zostało w trakcie badań powierzchniowo-sondażowych prowadzonych na trasie planowanego przebiegu południowej obwodnicy miasta Stargard Szczeciński stanowiącej część drogi ekspresowej S-10.

Ryc. 14. Kunowo, stan. 4, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Wybór ceramiki grupy gustowskiej (rys. M. Wołoszyńska – Far)

Fig. 14. Kunowo, site 4, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Selection of ceramics of the Gustow group (fig. M. Wołoszyńska – Far)

Ryc. 15. Kunowo, stan. 4, gm. Kobylanka, woj. zachodniopomorskie. Wybór ceramiki grupy gustowskiej (rys. M. Wołoszyńska – Far)

Fig. 15. Kunowo, site 4, Kobylanka commune, zachodniopomorskie voivodeship. Selection of ceramics of the Gustow group (fig. M. Wołoszyńska – Far)

Ryc. 16. Święte, stan. 22, gm. Stargard, woj. zachodniopomorskie. Lokalizacja stanowiska

Fig. 16. Święte, site 22, Stargard commune, zachodniopomorskie voivodeship. Location of the site

Zarejestrowano wówczas relikty osadnictwa w postaci zespołów ceramiki naczyniowej pochodzące z ogólnie rozumianego okresu starożytnego, epoki brązu (kultura łużycka), późnego średniowiecza oraz nowożytności.

W trakcie prac wykopaliskowych zbadano obszar o powierzchni 91,42 ara, ujawniając 122 obiekty nieruchome, z czego w 35 przypadkach określono przynależność kulturowo–chronologiczną (Ryc. 17).

Do kultury łużyckiej, z V okresu epoki brązu i wczesnej epoki żelaza (HaC), zakwalifikowano 12 obiektów, które określone zostały jako pojedyncze palenisko, 3 jamy gospodarcze oraz 8 dołków posłupowych. A przypisany tu materiał zabytkowy składał się z 396 fragmentów ceramiki naczyniowej oraz nielicznych bryłek polepy.

Dalszych 12 zabytków nieruchomych również zostało sklasyfikowane jako „łużyckie", ale stanowiące już pozostałości późniejszego horyzontu osadniczego tego ugrupowania datowanego na okres halsztacki D i wczesny okres lateński. Wszystkie wymienione określone zostały jako jamy gospodarcze, bez możliwości sprecyzowania ich przeznaczenia. Zbiór znalezisk z tego horyzontu liczył 283 ułamki ceramiki naczyniowej (Ryc. 18).

Kolejne 10 obiektów było reliktami osiedla ludności kultury jastorfskiej, ze schyłku okresu lateńskiego,

Ryc. 17. Święte, stan. 22, gm. Stargard, woj. zachodniopomorskie. Dyspersja obiektów archeologicznych odkrytych na stanowisku oraz ich chronologia

Fig. 17. Święte, site 22, Stargard commune, zachodniopomorskie voivodeship. Dispersion of archaeological features discovered at the site and their chronology

Ryc. 18. Święte, stan. 22, gm. Stargard, woj. zachodniopomorskie. Wybór ceramiki kultury łużyckiej (rys. E. Pawlak)

Fig. 18. Święte, site 22, Stargard, zachodniopomorskie voivodeship. Selection of ceramics of the Lusatian culture (fig. E. Pawlak)

gdzie wydzielono 6 jam gospodarczych oraz 4 dołki posłupowe. Materiał zabytkowy reprezentujący tą fazę składał się ze 146 ułamków ceramiki naczyniowej, nielicznej serii kości zwierzęcych oraz małego zbioru bryłek polepy.

Pozostałości osadnictwa współczesnego reprezentował pojedynczy obiekt – płytka jama o nieznanym przeznaczeniu oraz pochodzący z niej drobny fragment brzuśca naczynia o takiej chronologii.

Pozostałe 87 obiektów nie dostarczyło artefaktów, a więc uznano je za nieokreślone tak kulturowo, jak i chronologicznie, sklasyfikowano je jako jamy gospodarcze o nieokreślonych funkcjach.

▪ Podsumowanie

Zamykając powyższy przegląd należy stwierdzić, iż przedstawione wyniki prac badawczych, choć w wielu aspektach skromne, wnoszą jednak nowe informacje dotyczące zarówno znacznego zakresu pradziejów, jak i średniowiecza, nowożytności, a nawet współczesności. Należy przyjąć, iż liczne i stosunkowo zróżnicowane zbiory obiektów nieruchomych oraz materiałów ruchomych odsłonięte w trakcie prac ratowniczych prowadzonych przy budowie obwodnicy Stargardu będą w przyszłości stanowiły dobrą podstawę do prowadzenia dalszych studiów dotyczących przemian osadniczych w neolicie, epoce brązu oraz wczesnym okresie wpływów rzymskich na Pomorzu Zachodnim.

Bibliografia

Borówka R. K. 2002. *Środowisko geograficzne.* W: R. K. Borówka (red.), *Przyroda Pomorza Zachodniego*. Szczecin, 6-102.

Kondracki J. 1994. Geografia Polski. *Mezoregiony fizyczno-geograficzne*. Warszawa.

Summary

Piotr Pachulski, Monika Wołoszyńska-Far, Daniel Żychliński
Results of the rescue excavations conducted by "THOR" – Archaeological Research (Services) in advance of the Stargard Szczeciński bypass

The excavations under consideration in this article were carried out between March and October 2008, embracing four out of fourteen sites on which rescue excavations were conducted. The sites were situated within the Stargard Szczeciński bypass, Stargard county, zachodniopomorskie voivodeship, along the national road 10.

At the site Kunowo 31 (AZP 32-09/147), Kobylanka commune, the research embraced an area of 153.14 ares and revealed 155 features: 5 of the Linear Pottery culture, 7 of the Lusatian culture, 7 from the Early Middle Ages, 1 from the Late Middle Ages, 3 contemporary and 128 unidentified. Another finding was a single flake of a vessel representing the Funnelbeaker culture.

At the site Kunowo 30 (AZP 32-09/146), Kobylanka commune, the research embraced an area of 72,86 ares and revealed 68 features: 15 of Lusatian culture and 53 without cultural identification.

At the site Kunowo 4 (AZP 33-09/151), Kobylanka commune, the research embraced an area of 473 ares and revealed 993 features: 14 of the late Linear Pottery culture, 14 of the Funnelbeaker culture, 153 of the Lusatian culture, 92 of the Gustow Group, 2 contemporary and 719 unidentified.

At the site Święte 22 (AZP 33-10/128), Stargard commune, the research embraced an area of 91,42 ares and revealed 122 features: 12 of Sorbian culture from the 5th period of the Bronze Age and the Hallstatt D period and the La Tène I period, 10 of the Jastorf culture, 1 contemporary and 87 unspecified.

The presented discoveries alongside the remaining sites investigated within the Stargard Szczeciński bypass will become a very good basis for the recognition of the settlement development observed in the prehistory of Western Pomerania.

■